

ГОРОШКЕВИЧ С.¹, КАРЛОВА О.О.^{1,2}

ЗЛІЧЕННІ ПРОСТОРИ З ВЛАСТИВІСТЮ ПЕАНО

Одержано необхідні і достатні умови існування неперервної сюр'єкції зліченного регулярного простору на його квадрат.

Ключові слова і фрази: властивість Пеано, неперервна сюр'єкція, злічений компактний простір, ранг Кантора-Бендиксона.

---

¹ Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна;

² Університет Яна Кохановського в Кельцах, Польща

e-mail: o.karlova@chnu.edu.ua

1 ВСТУП

У 1890 році Джузеппе Пеано [8] опублікував приклад неперервної кривої, що проходить через кожен точку квадрата $[0, 1]^2$. Криву з такими властивостями називають *кривою Пеано*. Фактично, Пеано побудував неперервне сюр'єктивне відображення з одиничного відрізка $[0, 1]$ на квадрат $[0, 1]^2$. Мотивацією цього дослідження Пеано став один (тепер вже класичний) результат Георга Кантора про те, що множина точок одиничного відрізка має таку ж саму потужність, як і множина точок одиничного квадрата.

Згідно з теоремою Гана-Мазуркевича [3], [6] (див. також доведення в [5, р. 129]) гаусдорфовий топологічний простір X є неперервним образом одиничного відрізка тоді і тільки тоді, коли X компактний, метризовний, зв'язний, локально зв'язний і непорожній. Гаусдорфовий неперервний образ відрізка називається *простором Пеано* або *континуумом Пеано*. Серпінський довів, що зв'язний компактний метричний простір X є континуумом Пеано тоді і тільки тоді, коли для кожного $\varepsilon > 0$ простір X можна покрити зв'язними множинами діаметра $\leq \varepsilon$ [9] (див. також [7]).

З огляду на ці результати природно виникають питання про дослідження незв'язних метричних просторів X , для яких існує неперервна сюр'єкція між X та X^2 . Так, Серпінський [9] охарактеризував раціональні числа як метричний злічений простір без ізольованих точок. Гаусдорф [4] описав ірраціональні числа як метричний, сепарабельний, повнометризовний, нульвимірний і ніде не локально компактний простір. Загальний результат на цю тему, з якого випливають обидві теореми, як Серпінського, так і Гаусдорфа, можна знайти в [1, Theorem 1].

УДК 515.12

2010 *Mathematics Subject Classification:* 54C05, 54D30.

З вищезгаданих характеристик впливає, зокрема, що квадрат $\mathbb{Q}^2$ є неперервним образом множини $\mathbb{Q}$ (а точніше, гомеоморфний їй), так само, як квадрат ірраціональних чисел гомеоморфний множині ірраціональних чисел.

Таким чином, цікаво було б знайти опис інших незв'язних підмножин числової прямої, крім тих, що гомеоморфні $\mathbb{Q}$ чи $\mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$, для яких є неперервна сюр'єкція між самою множиною та її квадратом.

В цій статті ми зупинимось на злічених множинах, множина ізольованих точок яких може бути непорожньою. Основним результатом є отримана нами характеристика (Теорема 2): квадрат зліченного регулярного топологічного простору X буде його неперервним образом тоді і тільки тоді, коли X не є компактним.

Результати статті доповідалися на міжнародній конференції до 55-річчя факультету математики та інформатики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича [10].

2 ДОСТАТНЯ УМОВА ВЛАСТИВОСТІ ПЕАНО ДЛЯ РЕГУЛЯРНИХ ПРОСТОРІВ

Скрізь у статті під *зліченною множиною* ми розуміємо *нескінченну зліченну* множину.

Означення 1. Ми кажемо, що топологічний простір X має *властивість Пеано*, якщо квадрат цього простору є його неперервним образом, тобто, існує неперервна сюр'єкція $f : X \rightarrow X^2$.

Означення 2. Топологічний простір X є *зліченно компактним*, якщо кожна його нескінченна підмножина має граничну точку. Це рівносильно тому, що з кожного зліченного відкритого покриття простору X можна вибрати скінченне підпокриття.

Означення 3. Для підмножини A топологічного простору X позначимо її похідну множину

$$A^d = \{x \in X : x \in \overline{A \setminus \{x\}}\}.$$

Покладемо $A^{(0)} = A$, $A^{(1)} = A^d$ і припустимо, що множини $A^{(\xi)}$ визначені при всіх $\xi < \alpha$ для деякого ординала $\alpha < \omega_1$. Визначимо

$$A^{(\alpha)} = \begin{cases} (A^{(\xi)})^d, & \text{якщо } \alpha = \xi + 1, \\ \bigcap_{\xi < \alpha} A^{(\xi)}, & \text{якщо } \alpha \text{ граничне.} \end{cases}$$

Рангом Кантора-Бендиксона простору X називається величина

$$r(X) = \min\{\alpha : X^{(\alpha+1)} = X^{(\alpha)}\}.$$

Легко бачити, що якщо X – T_1 -простір, то множина A^d , а також всі множини $A^{(\alpha)}$ замкнені для довільної множини $A \subseteq X$. Для T_0 -просторів, які не є T_1 -просторами, це вже не так: нехай $\mathbb{R}$ – множина всіх дійсних чисел з топологією, породженою інтервалами $\{(-\infty, a) : a \in \mathbb{R}\}$, і нехай $A = \{0\}$; тоді множина $A^d = (0, +\infty)$ не є замкненою в цій топології.

Твердження 1. Для зліченного регулярного топологічного простору X наступні умови рівносильні:

(i) X не є зліченно компактним;

(ii) існує зліченне покриття $(U_n : n \in \omega)$ простору X , яке складається з попарно неперетинних відкрито-замкнених множин.

Доведення. (i) $\Rightarrow$ (ii). Припустимо, що X не є компактним. Тоді в ньому існує нескінченний дискретний підпростір $A \subseteq X$. Оскільки X регулярний, то він лінделефовий [2, 3.8.1] і нульвимірний [2, 6.2.8]. Будучи лінделефовим, X є паракомпактним і колективно нормальним [2, 5.1.18], тому існує дискретна сім'я $\mathcal{U} = \{U_a : a \in A\}$ відкрито-замкнених множин в X , така, що $a \in U_a$ для кожного $a \in A$. Тоді $\{X \setminus \bigcup \mathcal{U}, U_a : a \in A\}$ є шуканим покриттям.

(ii) $\Rightarrow$ (i). Нехай $\mathcal{P} = \{U_n : n \in \omega\}$ є диз'юнктним покриттям простору X відкрито-замкненими множинами U_n . Припустимо від супротивного, що X є компактним. Виберемо довільну точку $x_n \in U_n$ для кожного $n \in \omega$. Оскільки множина $A = \{x_n : n \in \omega\}$ є нескінченною, то вона має граничну точку $a \in A^d$. Припустимо, що $a \in U_m$ для деякого $m \in \omega$. Тоді множина $\{n : x_n \in U_m\}$ є нескінченною, що суперечить диз'юнктності покриття $\mathcal{P}$. $\square$

Зауваження 1. Для зліченного гаусдорфового простору зліченна компактність рівносильна компактності.

Зауваження 2. В доведенні імплікації (ii) $\Rightarrow$ (i) не використовується регулярність простору X .

Наслідок 1. Між довільним зліченим регулярним некомпактним простором X та довільним зліченим топологічним простором Y існує неперервна сюр'єкція.

Доведення. Розглянемо диз'юнктне покриття $(U_k : k \in \omega)$ простору X , яке складається з відкрито-замкнених множин, існування якого гарантує Твердження 1. Нехай $Y = \{y_n : n \in \omega\}$ – довільна нумерація елементів простору Y . Тоді відображення $f : X \rightarrow Y$, визначене за правилом

$$f(x) = y_n \quad \text{якщо} \quad x \in U_n,$$

є шуканою неперервною сюр'єкцією. $\square$

З останнього факту негайно випливає наступний наслідок.

Наслідок 2. Кожний злічений регулярний некомпактний простір X має властивість Пеано.

Зауваження 3. Нам невідомо, чи існує злічений гаусдорфівий некомпактний простір X без властивості Пеано.

3 НЕОБХІДНА УМОВА ВЛАСТИВОСТІ ПЕАНО

Теорема 1. *Нехай X – злічений гаусдорфовий простір з властивістю Пеано. Тоді X не є компактним.*

Доведення. Міркуючи від супротивного, припустимо, що X є компактним, і розглянемо неперервну сюр'єкцію $f : X \rightarrow X^2$. Позначимо $Y = X^2$.

Крок 1. $Y^{(\alpha)} \subseteq f(X^{(\alpha)})$ для кожного $\alpha \in [0, \omega_1)$.

Доведення. За трансфінитною індукцією. Для $\alpha = 0$ маємо $Y^{(0)} = f(X^{(0)})$. Припустимо, що включення $Y^{(\xi)} \subseteq f(X^{(\xi)})$ виконується для всіх $\xi < \alpha$ і нехай $p \in Y^{(\alpha)}$.

Розглянемо випадок ізольованого α , тобто, $\alpha = \xi + 1$. Тоді $p \in \overline{Y^{(\xi)}} \setminus \{p\}$. Виберемо нескінченну послідовність (p_n) точок $p_n \in Y^{(\xi)}$, таку, що $p_n \rightarrow p$ і $p_n \neq p$. За індуктивним припущенням для кожного $n \in \mathbb{N}$ існує точка $x_n \in X^{(\xi)}$ така, що $p_n = f(x_n)$. Оскільки X компактний, множина $\{x_n : n \in \mathbb{N}\}$ має граничну точку x . Тоді $x \in X^{(\alpha)}$. З неперервності f випливає, що

$$f(x) \in \overline{\{p_n : n \in \mathbb{N}\}}.$$

Оскільки X гаусдорфовий, то $f(x) = p$.

Нехай тепер α граничне. Тоді $p \in Y^{(\xi)} \subseteq f(X^{(\xi)})$ для всіх $\xi < \alpha$. Виберемо $x_\xi \in X^{(\xi)} = \overline{X^{(\xi-1)}} \setminus \{x_\xi\}$ так, що $p = f(x_\xi)$. Оскільки X компактний, існує гранична точка x множини $\{x_\xi : \xi < \alpha\}$, $x \neq x_\xi$. З неперервності f маємо включення $f(x) \in \overline{\{f(x_\xi) : \xi < \alpha\}} = \{p\}$. $\square$

Крок 2. Існує $\alpha < \omega_1$ таке, що множина $X^{(\alpha)}$ скінченна і непорожня.

Доведення. Нехай $\beta = r(X)$ – ранг Кантора-Бендиксона простору X і $\tau(X)$ – топологія простору X . Покажемо, що $X^{(\beta)} = \emptyset$. Від супротивного, припустимо, що існує $x_0 \in X^{(\beta)}$. Для кожного $k \in \omega$ та кожного елемента $s \in \{0, 1\}^k$ визначимо точку x_s^k та її відкритий окіл U_s^k індуктивно наступним чином.

При $k = 0$ покладемо

$$x_\emptyset^0 = x_0, \quad U_\emptyset^0 = X^{(\beta)}.$$

Використовуючи те, що точка x_0 не є ізольованою, виберемо $x_1 \in X^{(\beta)}$, $x_1 \neq x_0$. Оскільки простір $X^{(\beta)}$ гаусдорфовий, виберемо відкриті неперетинні околи U_0 та U_1 точок x_0 та x_1 , відповідно. Тепер для $k = 1$ і $s \in \{0, 1\}$ покладемо

$$x_1^s = x_s, \quad U_1^s = U_s.$$

Нехай для всіх $0 \leq n < k$ і $s \in \{0, 1\}^n$ визначені точки x_s^n та їх відкриті околи U_s^n . Зафіксуємо $s \in \{0, 1\}^k$ і визначимо x_s^k та U_s^k . Нехай $s = (t, i)$, де $t \in \{0, 1\}^{k-1}$, $i \in \{0, 1\}$. Покладемо

$$x_{(t,0)}^k = x_t^{k-1}.$$

Оскільки $x_{(t,0)}^k$ не ізольована, то існує точка $x_{(t,1)}^k \in U_t^{k-1}$, така, що $x_{(t,1)}^k \neq x_{(t,0)}^k$. З гаусдорфовості $X^{(\beta)}$ випливає, що існують відкриті неперетинні околи $U_{(t,0)}^k$ і $U_{(t,1)}^k$ точок $x_{(t,0)}^k$ і $x_{(t,1)}^k$, відповідно. Без обмеження загальності, можна вважати, що $U_s^k \subseteq U_t^{k-1}$.

Визначимо тепер ін'єктивне відображення $\varphi : \{0, 1\}^\omega \rightarrow X^{(\beta)}$. Зафіксуємо $s \in \{0, 1\}^\omega$. Якщо $s = (s_0, s_1, \dots, s_n, 0, 0, \dots, 0)$ для деякого n , то покладемо

$$\varphi(s) = x_{(s_0, s_1, \dots, s_n)}.$$

Інакше, нескінченна послідовність

$$x_{s_0}, x_{(s_0, s_1)}, x_{(s_0, s_1, s_2)}, \dots$$

має граничну точку $\bar{x}$. Покладемо в цьому випадку

$$\varphi(s) = \bar{x}.$$

Покажемо, що так визначене відображення φ є ін'єкцією. Нехай $s, t \in \{0, 1\}^\omega$, $s \neq t$. Тоді існує таке n , що $s_n \neq t_n$. Оскільки за побудовою $\varphi(s) \in U_{(s_0, s_1, \dots, s_n)}$, $\varphi(t) \in U_{(t_0, t_1, \dots, t_n)}$ і $U_{(s_0, s_1, \dots, s_n)} \cap U_{(t_0, t_1, \dots, t_n)} = \emptyset$, то $\varphi(s) \neq \varphi(t)$.

З ін'єктивності відображення φ і незліченності множини $\{0, 1\}^\omega$ випливає незліченність множини $X^{(\beta)} \subseteq X$. А це суперечить умові теореми. Отже, $X^{(\beta)} = \emptyset$.

Якщо β – граничне, то $X^{(\beta)} = \bigcap_{\xi < \beta} X^{(\xi)} = \emptyset$, що суперечить компактності простору X , адже $(X^{(\xi)})_{\xi < \beta}$ – спадна послідовність замкнених множин. Таким чином, $\beta = \alpha + 1$ для деякого ординала $\alpha < \omega_1$. Тоді $X^{(\alpha)} \neq \emptyset$. Якщо $X^{(\alpha)}$ нескінченна, то $X^{(\alpha+1)}$ була б непорожня за компактністю X .

Отже, $X^{(\alpha)}$ – скінченна і непорожня множина. □

Крок 3. Якщо $X^{(\alpha)} \neq \emptyset$, то множина $Y^{(\alpha)}$ нескінченна, $\alpha \geq 0$.

Доведення. Зауважимо, що твердження негайно випливає з включення

$$X^{(\alpha)} \times X \subseteq Y^{(\alpha)}. \quad (1)$$

Покажемо справедливість цього включення індукцією по α .

При $\alpha = 0$ включення очевидне. У випадку $\alpha = 1$ розглянемо довільне $x \in X^d$ і $y \in X$. Легко бачити, що $(x, y) \in (X^2)^d$. Припустимо, що включення (1) правильне для всіх $\xi < \alpha$ і доведемо його для α . Нехай $\alpha = \xi + 1$ і $(x, y) \in X^{(\alpha)} \times X$. Звідси за припущенням

$$(x, y) \in \overline{X^{(\xi)} \setminus \{x\}} \times X = \overline{(X^{(\xi)} \setminus \{x\}) \times X} \subseteq \overline{Y^{(\xi)} \setminus \{(x, y)\}} \subseteq Y^{(\alpha)}.$$

Аналогічно можна показати, що (1) правильне і для граничного α . □

Повернемося до доведення теореми. Згідно з кроком 2, існує ординал $\alpha < \omega_1$, такий, що множина $X^{(\alpha)}$ скінченна і непорожня. Тоді образ $f(X^{(\alpha)})$ є скінченною непорожньою множиною. З кроку 1 випливає, що $Y^{(\alpha)} \subseteq f(X^{(\alpha)})$, а значить, множина $Y^{(\alpha)}$ скінченна. Крок 3 дає рівність $X^{(\alpha)} = \emptyset$ і суперечність.

Таким чином, простір X не є компактним. □

4 ОСНОВНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

З наслідку 2 і теореми 1 безпосередньо випливає характеристизація злічених регулярних просторів з властивістю Пеано.

Теорема 2. Нехай X – злічений регулярний простір. Тоді наступні умови рівносильні:

- (i) X має властивість Пеано.
- (ii) X не є компактним.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Eberhart C. *Some Remarks on the Irrational and Rational Numbers* Amer. Math. Monthly **84** (1) (1977), 32–35.
2. Engelking R. *General Topology*, Revised and completed ed. – Berlin: Heldermann, 1989.
3. Hahn H. *Mengentheoretische charakterisierung der stetigen kurven*, Sitzungsberichte Akad. der Wissenschaften **123** (1914), 24–33.
4. Hausdorff F. *Die schlichten stetigen Bilder des Nullraums*, Fund. Math. **29** (1937) 151–158.
5. Hocking J., Young G. *Topology*, Dover Publishing, New York, 1961.
6. Mazurkiewicz S. *Sur les lignes de Jordan*, Fund. Math. **1** (1920), 166–209.
7. Nadler S., *Continuum Theory*, Marcel Dekker, Inc., New York, 1992.
8. Peano G. *Sur une courbe, qui remplit toute une aire plane*, Mathematische Annalen, **36** (1) (1890), 157–160.
9. Sierpinski W. *Sur une condition pour qu'un continu soit une courbe jordanienne*, Fund. Math. **1** (1920), 44–60.
10. Горошкевич С., Карлова О. *Злічені криві Пеано*, Міжнародна наукова конференція «Математика та інформаційні технології» до 55-річчя факультету математики та інформатики ЧНУ (28-30 вересня 2023 року), Чернівці, Україна.

Bibliography:

1. Eberhart C. *Some Remarks on the Irrational and Rational Numbers* Amer. Math. Monthly **84** (1) (1977), 32–35.
2. Engelking R. *General Topology*, Revised and completed ed. – Berlin: Heldermann, 1989.
3. Hahn H. *Mengentheoretische charakterisierung der stetigen kurven*, Sitzungsberichte Akad. der Wissenschaften **123** (1914), 24–33.
4. Hausdorff F. *Die schlichten stetigen Bilder des Nullraums*, Fund. Math. **29** (1937) 151–158.
5. Hocking J., Young G. *Topology*, Dover Publishing, New York, 1961.
6. Mazurkiewicz S. *Sur les lignes de Jordan*, Fund. Math. **1** (1920), 166–209.

7. Nadler S., *Continuum Theory*, Marcel Dekker, Inc., New York, 1992.
8. Peano G. *Sur une courbe, qui remplit toute une aire plane*, Mathematische Annalen, **36** (1) (1890), 157–160.
9. Sierpinski W. *Sur une condition pour qu'un continu soit une courbe jordanienne*, Fund. Math. **1** (1920), 44–60.
10. Horoshkevych S., Karlova O. *Countable Peano curves*, Int. Conf. "Mathematics and informational technologies", dedicated to the 55th anniversary of the Department of Mathematics and Informatics of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University (September 28-30, 2023), Chernivtsi, Ukraine (in Ukrainian).

Надійшло 24.12.2023

Horoshkevych S., Karlova O.O. *Countable spaces with Peano property*, Bukovinian Math. Journal. **11**, 2 (2023), 93–99. ■

In 1890, Giuseppe Peano published an example of a continuous curve passing through every point of the square $[0, 1]^2$. A curve with such properties is called a Peano curve. In fact, Peano constructed a continuous surjective mapping from the unit segment $[0, 1]$ to the square $[0, 1]^2$. Peano's research was motivated by one result of George Cantor that the set of points of a unit segment has the same cardinality as the set of points of a unit square.

According to the Hahn-Mazurkevich theorem the Hausdorff topological space X is a continuous image of a unit segment $[0, 1]$ if and only if when X is compact, metrizable, connected, locally connected and nonempty. The Hausdorff continuous image of a segment is called *Peano space* or *Peano continuum*. Sierpinski proved that a connected compact metric space X is a Peano continuum if and only if for every $\varepsilon > 0$ the space X can be covered by connected sets of the diameter $\leq \varepsilon$.

Therefore, naturally arises question about the investigation of disconnected metric spaces X for which there is a continuous surjection between X and X^2 . Sierpinski characterized rational numbers as a metric countable space without isolated points. Hausdorff described irrational numbers as a metric, separable, completely metrizable, zero-dimensional and nowhere locally compact space.

It follows, in particular, that the square $\mathbb{Q}^2$ is a continuous image of the set $\mathbb{Q}$ and the square of irrational numbers is a continuous image of the set of irrational numbers. Thus, it would be interesting to find a description of other disconnected subsets of the real line, except those that are homeomorphic to $\mathbb{Q}$ or $\mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$.

In this article we will focus on countable sets such that the set of isolated points of which may not be empty. The main result is the following (see Theorem 2): the square of a countable regular topological space X is its continuous image if and only if X is not compact.